

DEĞERLER EĞİTİMİNİN İYİLEŞTİRİLMESİ İLE İLGİLİ ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ VE BİR PROGRAM MODÜLÜ ÖRNEĞİNİN GELİŞTİRİLMESİ*

DETERMINING THE TEACHERS OPINIONS ON IMPROVING
VALUES EDUCATION AND DEVELOPING A PROGRAMME MODULE SAMPLE

Dr. Taha YALAR
Şehitlik Lisesi, Diyarbakır
tahayalar@gmail.com

Prof. Dr. Tuğba YANPAR YELKEN
Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Mersin
tyanpar@yahoo.com

Öz

Bu araştırmanın amacı, değerler eğitiminin iyileştirilmesi ile ilgili öğretmenlerin görüş ve önerilerinin belirlenmesi ve bu doğrultuda yapılandırıcılık yaklaşımı da göz önünde bulundurularak öğretmenler için değer eğitimi yönelik bir program modülü örneğinin geliştirilmesidir. Diyarbakır'da görev yapan görüşme için gönüllü olan 50 sınıf öğretmeni araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Öğretmenlerin görüş ve önerileri yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi ile elde edilmiştir. Öğretmenler tarafından dile getirilen görüş ve öneriler belirlenerek elde edilen veriler ortaya çıkan ana tema ve alt temalara göre çözümlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, öğretmenlerin değer eğitiminin daha yararlı hale gelmesinde ailenin önemli bir rol üstlendiğine, ailenin öğretmenle işbirliği yapmasına ve öğretmenler için hizmet içi eğitim programlarının düzenlenmesinin gerekliliğine vurgu yaptıkları görülmektedir. Ayrıca, "görsel-işitsel yeterlik", "toplumsal yaşamdan örnekler" ve "öğrencilerin katılımını teşvik edici etkinlikler" öğretmenler tarafından değer eğitimi ile ilgili hazırlanacak bir materyalde önceliği alan öğeler olarak tercih edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler Programı, Değerler Eğitimi, Program Modülü.

Abstract

The aim of this research is to determine the teachers' opinions and suggestions on improving values education programme and thereby developing a programme module sample oriented on values education for teachers, by considering to constructivism. Fifty teachers who working in Diyarbakır and volunteered for interview composed the study group of the research. Teachers' opinions and suggestions were obtained by semi-structured interviews. The data was analysed by determining the main theme and sub-themes according to teachers' opinions and suggestions. The results revealed that the teachers highlighted that the family have an important role to make the values education more useful, as well as on the necessity of cooperation between teachers and family and organizing inservice training programmes. Also "audio-visual competence", "examples from social life" and "activities encouraging the students participation" were favoured by the teachers as the prior elements in a material to be prepared about values education.

Key Words: Social Studies Curriculum, Values Education, Programme Module

* Bu çalışma Prof.Dr. Tuğba YANPAR YELKEN'in danışmanlığında Taha YALAR tarafından MEÜ Sos. Bil. Enst.'de yapılan "İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Değerler Eğitiminin Mevcut Durumunun Belirlenmesi Ve Öğretmenlere Yönelik Bir Program Modülü Geliştirme" adlı doktora tezine dayalı olarak hazırlanmıştır.

1. GİRİŞ

Sosyal bir varlık olan insanoğlu diğer insanlarla çeşitli nedenlerle bir arada yaşamak zorundadır. İnsanoğlunun bir arada yaşamasını olanaklı kılan birtakım toplumsal, siyasal, ahlaki ve kültürel ilke ve kurallar söz konusudur. Bu ilke ve kurallar toplum üyelerinin çoğunluğu tarafından benimsenerek kabul görürler. Toplumun çoğunluğu tarafından benimsenerek yaşatılan bu genel ilke ve yargıların önemli bir bölümünü toplumsal değerler oluşturmaktadır. Bu nedenle değer kavramı insanla ve insan yaşamıyla ilgili birçok disiplinin ilgi alanına girmekte ve değer kavramı üzerinde bu disiplinler tarafından birtakım çalışmalar yapılmaktadır.

Eğitim felsefecilerinin ve kuramcılarının gündeminde her zaman değer ve ahlak eğitimine ait sorular olmasına rağmen bu durum son zamanlarda “değerler eğitimi” adı ile bütün dünyada mesleki, kamusal ve siyasi alanlarda ilgi odağı olmuştur. Değer, ahlak ve manevi eğitim üzerine uluslar arası mesleki konferanslardaki büyük güncel artışa ek olarak, bu konu hakkında kitap ve dergilerde küresel bir çoğalma olmuştur. Bunun yanı sıra okullarda değer eğitimine merkezi bir dikkat dünya genelinde artmıştır (Carr, 2000).

Kıtaların birbirine birkaç saatte, düşüncelerin birkaç dakikada birbirine ulaşabildiği küçülen günümüz dünyasına 20.yüzyıl, bilim ve teknoloji adına çok büyük katkılar sağlamış, ancak bu yüzyılda gelişmelere rağmen bazı etik ve ahlaki değerler son derece olumsuz etkilenmiştir (Meer, 1999:65). Dünya üzerinde çocuklar; şiddet, büyüyen sosyal problemler ve kendilerini kuşatan dünyada kendilerine yeterince saygı gösterilmemesinden artan bir şekilde etkilenmektedirler. Pek çok ülkede aileler ve eğitimciler alarm veren bu sorunların çözümünün etkili bir değerler eğitimi olduğuna inanmaktadır (Tillman, 2000: IX).

Bütün eğitimciler ve anne-babalar çocukları en iyi biçimde yetiştirmek çabasıdır. Çocuğun erdemli bir insan olarak toplumsal yaşamda yerini alması, en az iyi bir öğrenimden geçip başarılı bir yetişkin olması kadar önemsenir. Doğruluk, büyüklere saygı, törelere ve görgü kurallarına uyma, küçüklere ve güçsüzlere yardım, adil olma ve hak gözetme gibi değerler her toplumda ve her çağda insanlar için aranan nitelikler olmuştur (Yörükoğlu, 2003:221). Sözü edilen bu niteliklerin genç kuşaklara aktararak erdemli birer yurttaş olmaları büyük ölçüde kendileri için düzenlenecek değerler eğitimi ile mümkündür.

Günümüzde değerler öğretilir ve öğrenilebilir olgular olmakla beraber bunların bireylerce öğrenilmesi geçmişe göre daha zor görülmektedir. Geçmişte toplum tarafından benimsenen ve desteklenen birçok değer, yaşantı yoluyla aktarılabilirken günümüzde sadece

yaşantı yeterli olmamaktadır. Çünkü toplumsal yaşamda çocuğun değerler sistemini etkileyen ve değişime sürükleyen etkenler çoğalmıştır. Değerlerin kazanılması rastlantılara ve kontrol dışı mekanizmalara bırakılmamalı, değer eğitimi ile ilgili yeni gelişmeler ve eğilimler dikkatlice izlenmelidir (Gömleksiz, 2007: 728-729).

İletişim olanaklarının giderek arttığı, sosyal değişimin yaşandığı toplumlarda bazı gelenek ve göreneklerin temele alındığı bir değerler yaklaşımı yetersiz kalmaktadır. Günümüzde gerek ulusal ve gerekse evrensel düzeyde sağlıklı iletişim oluşturabilmenin yolu ortak bir etik dilden geçmektedir. Bu noktada “nasıl bir değerler eğitimi?” sorusu daha güncel ve daha önemli bir hale gelmektedir (Kale, 2007:316). Geleneksel ve otoriter kültürlerde değer eğitimi irdeleme ve sorgulama olmaksızın söylenenleri kabul etme ve telkin şeklinde gerçekleşmektedir. Demokratik toplumlarda, bireylerin kendilerini özgürce ifade edebilmesi ve siyasal sisteme katılabilmesi için bu yöntemler yeterli değildir. Demokratik toplum, demokratik değerleri özgür bir ortamda içselleştirmiş, özgür ve özerk kararlar alabilme kazanımlarına sahip yurttaşlara gereksinim duymaktadır (Doğanay, 2006: 264).

Dünyanın bazı yerlerindeki çatışma ve sıkıntılara rağmen küresel eğitim açık ve çoğulcu bir topluma doğru yol almaktadır. Bu bağlamda, toplumsal yaşamda değişik inanç ve kökenlerden olan insanlar bir arada yaşamayı öğrenmek zorundadır (Hill, 1998:189). Bu da demokratik toplumsal yapının kurumsallaşması ve işlevsel hale gelmesinde değer eğitiminin ne kadar önemli ve gerekli olduğunu gözler önüne sermektedir.

Değerler, günlük yaşam içerisinde ailede, akraba, komşu, yakın çevre ile ilişkilerde, alışverişte, düğünde, yasta, bayramlarda bir başka deyişle her zaman her yerde toplumsal yaşamımızın içerisinde yer almaktadır (Deveci & Ay, 2009:169). Bu nedenle, yaşamımızın bütününde yer alan değerlerin yarınlar hazırlamaya çalıştığımız öğrencilere eğitim yoluyla kazandırılması gerekmektedir. Bu da etkili bir değerler eğitimi gerekliliğini göstermektedir.

Değerler eğitim aracılığıyla geliştirilmesi ve olgunlaştırılması gereken önemli bir alan olduğu halde gerek genel eğitim içinde gerekse Sosyal Bilgiler eğitimi içinde gereken yeri ve önemi alamamıştır. Değerler açısından olgunlaşamamanın sonucunda insanlar kendilerine ve diğer insanlara karşı olumsuz eylemlerde bulunabilmektedirler. Farklı düşünce ve inançlara hoşgörüle yaklaşmayan hatta bu düşüncelere kimi zaman baskı ve şiddet uygulayan insanlar bulunmaktadır. Ayrıca kendine ve sağlığına zarar veren insanlar da vardır. Bunların tümü Sosyal Bilgiler eğitiminin bir parçası olarak değerler eğitiminin gereğini ve önemini vurgulamaktadır (Doğanay, 2006: 257).

Değer eğitimi ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde bunların önemli bir bölümünün öğrencilerin ve öğretmenlerin değerler eğitimi ile ilgili görüş ve düşüncelerinin belirlenmesini amaçlayan (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000; Revell, 2002; Akbaş, 2004; Ulusoy, 2007; Tokdemir, 2007; Witherspoon, 2007; Thornberg, 2008; Keskin, 2008; Uçar, 2009; Baydar, 2009; Deveci ve Ay, 2009; Yıldırım, 2009; Fidan, 2009) araştırmalar olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmaların bir bölümünü de (Germaine, 2001; Chandler, 2005; El Hassan ve Kahil, 2005) değerler eğitiminin ilköğretim öğrencileri üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmalar oluşturmaktadır. Knafo (2003) tarafından yapılan araştırmada, otoriter olmayan babaların çocuklarına oranla, otoriter babaların çocuklarının güç değerlerine daha fazla önem verdikleri, evrensellik değerine ise daha az önem verdikleri belirlenmiştir. Sarı'nın (2007) araştırmasında, okul yaşam kalitesi düzeyi düşük ve yüksek olan iki okulda eşitlik, insan onuruna saygı ve çevreye saygı değerlerinin kazanılması sürecinde örtük programın işlevi ayrıntılı bir şekilde irdelenmiştir. İşcan'ın (2007) araştırmasında değerler eğitimi programının, öğrencilerin değerlere ilişkin bilişsel davranışlarına, duyuşsal özelliklerine ve değerleri gösterme düzeylerine etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Dilmaç'ın (2007) yaptığı araştırmada uygulanan insani değerler eğitimi programının öğrencilerin değerleri kazanımında etkili olup olmadığının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

İlköğretim okullarında toplumsal yaşamla ilgili birtakım değerlerin öğrencilere kazandırılması önemli ölçüde Sosyal Bilgiler Dersi Programı aracılığıyla gerçekleşmektedir. Ancak programda her ünite için birer değer belirtilmesine rağmen doğrudan bu değerlerle ilgili kazanımlar ve bu değerlerin ne tür etkinliklerle öğrencilere kazandırılacağına ve nasıl değerlendirileceğine yeterince yer verilmemiştir. Bu araştırmanın amacı, İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında değer eğitiminin iyileştirilmesi ile ilgili öğretmenlerin görüş ve önerilerinin belirlenmesi ve bu doğrultuda yapılandırmacılık yaklaşımı da göz önünde bulundurularak öğretmenler için değer eğitimine yönelik bir program modülü örneğinin geliştirilmesidir.

2. YÖNTEM

Çalışma Grubu

2009 yılında Diyarbakır İli merkez ilçelerinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilköğretim okullarının 5.sınıflarında görev yapan 423 sınıf öğretmeninden 326'sına ulaşılmıştır. Ulaşılan öğretmenlerden görüşme için gönüllü olan 50 sınıf öğretmeni araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur.

Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Öğretmenlerin değer eğitimi ve oluşturulacak program modülü ile ilgili önerilerini belirlemek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme için açık uçlu üç soru yer almıştır. Bu soruların iç geçerliliğini sağlamak için bu sorular eğitim bilimleri alanında çalışan on konu alanı uzmanına verilmiş ve uzmanların incelemeleri sonucunda sorular son halini almıştır. Bu soruların işlerliğini belirlemek için 5.Sınıfları okutan küçük bir öğretmen grubuna bu sorular uygulanmıştır. Uygulamalar sonucunda soruların açık ve anlaşılır olup olmadığı, yanıtların sorulan soruların yanıtlarıyla örtüşüp örtüşmediği iki alan uzmanı tarafından incelenmiştir. Bu çalışmalar doğrultusunda soru maddelerinin iç geçerliliği belirlenmiştir. Araştırmanın amacı doğrultusunda öğretmenlere yöneltilen açık uçlu sorular şunlardır:

- 1- İlköğretim 5.sınıf Sosyal Bilgiler Programında değer eğitiminin daha yararlı hale gelmesi için sizce neler yapılmalıdır?
- 2- Değer eğitime yönelik öğrenciler için materyal hazırlansa bu materyalde sizce neler yer almalıdır?
- 3- Değer eğitime yönelik olarak İlköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerle ilgili öğretmenler için bir program modülü (öğretmen kılavuzu) oluşturulacak olursa sizce bu modül neleri içermelidir?

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmacı tarafından sınıf öğretmenlerinin görev yaptığı okullara gidilerek katılacakları araştırma hakkında bilgi verilmiştir. Öğretmen görüşleri yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi ile elde edilmiştir.

Öğretmenler tarafından dile getirilen görüş ve öneriler belirlenerek elde edilen veriler ortaya çıkan ana tema ve alt temalara göre çözümlenmiştir. Araştırmada açık uçlu sorulardan elde edilen nitel verilerin çözümlenmesinde, nitel veri analizleri tekniklerinden içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, verilerin derinlemesine analizini ve önceden belirgin olmayan tema ve boyutların ortaya çıkarılmasını olanaklı kılar. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006:223-227). Görüşmelerden elde edilen veriler; kategorilerin tanımlanması, örneklerin verilmesi ve kodlama kurallarının önceden belirlenmesi olmak üzere üç aşamada analiz edilmiştir (Mayring, 2000). Araştırmada önce temalar ve alt temalar sunulmuş ve yapılan alıntılar yoluyla öğretmen görüşlerinden bazı örnekler aktarılmıştır. Araştırmalarda katılımcıların özel meslek yaşamları ve düşünceleri açığa çıkacağından bu kişilerin isimlerinin doğrudan

kullanılmaması gerekmektedir (Ekiz, 2003). Genelde araştırmacılara, katılımcıların adlarını değiştirerek onlara takma adlar vermeleri önerilir. Bu katılımcıların kimliklerini gizlemek için araştırmalarda izlenen bir yoldur (Patton, aktaran Kılıç 2009:42). Bu araştırmada da bu nedenle öğretmen görüşleri aktarılırken ilgili öğretmenlere numara verilerek doğrudan alıntılar yapılmıştır. Öğretmenlerin gerçek isimleri yerine; öğretmen 10, öğretmen 20 biçiminde bir kodlama kullanılmıştır.

Öğretmenlerin görüşme sorularına verdiği yanıtlar iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı kodlanmıştır. Belirlenen kodlar biri araştırmacının kendisi, diğeri de alanında uzman olan ve bu konuda eğitilen bir sınıf öğretmeni tarafından ayrı ayrı incelenerek “görüş birliği” ve “görüş ayrılığı” olan kodlar belirlenmiştir. Daha sonra gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan kodlamaların güvenilirlik hesaplamasında Miles ve Huberman (1994)’ın (Aktaran, Duban & Yanpar Yelken 2010) önerdiği güvenilirlik formülü kullanılmıştır. Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı). Yapılan hesaplamalar sonucunda kodlayıcılar-arası güvenilirlik;

1.Soru için 0.84; 2.Soru için 0.94; 3.Soruda “dayanışma” değeri için 0.93 olarak gerçekleşmiştir. Elde edilen sonuç araştırma için güvenilir kabul edilmiştir. Veri analizinde birden fazla araştırmacı birlikte çalıştığı durumlarda en az %70 düzeyinde bir güvenilirlik yüzdesine ulaşmak gerekir (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Araştırmada ifade edilen “değerler”, 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programında yer alan sorumluluk, estetik, doğal çevreye duyarlılık, çalışkanlık, akademik dürüstlük, dayanışma, adil olma, Bayrağa ve İstiklal Marşına saygı, tarihsel mirasa duyarlılık gibi doğrudan verilecek değerlerdir (M.E.B., 2009). Ancak bu çalışmanın 3.sorusu olan “Değer eğitime yönelik olarak İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerle ilgili öğretmenler için bir program modülü (öğretmen kılavuzu) oluşturulacak olursa sizce bu modül neleri içermelidir?” görüşme sorusundan elde edilen bulgular esas alınarak öğretmenler için değer eğitime yönelik bir program modülü örneğinin geliştirilmesinde sadece “dayanışma” değeri ele alınmış ve bu değerle ilgili tasarlanmaya çalışılan modül örneğinin bir bölümü araştırmanın sonunda EK-1’de gösterilmiştir.

3. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmanın amacı doğrultusunda 5. Sınıf öğretmenlerinden elde edilen bulgulara ve bu bulgulara ilişkin yorumlara yer verilmiştir.

“İlköğretim 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Programında değer eğitiminin daha yararlı hale gelmesi için sizce neler yapılmalıdır?” sorusu ana tema olarak kabul edilmiştir. Analizlerden elde edilen temalar ve ortaya çıkan alt temalar Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: Öğretmenlerin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Değer Eğitiminin Daha Yararlı Hale Gelmesi İle İlgili Görüşleri (Frekans Dağılımları) (N=50)

Alt Tema ve Kodlar	Frekans
A.Öğretmenlerin Eğitimi	
A.1.Hizmet öncesi eğitim	14
A.2.Hizmet içi eğitim	38
B.Eğitim Araç-Gereçlerin Temini	
B.1.Görsel ve işitsel araçlar	26
B.2.Basılı gereçler	9
B.3.Kılavuz kitap	7
C.Ailenin Katılımı	
C.1.Öğretmen-veli işbirliği	39
C.2.Aileler için eğitici seminerler	38
D.İçerik	
D.1.Zengin içerik	4
D.2.Öğrencilerin ilgisini çeken konular	4
E.Öğretme-Öğrenme Süreci	
E.1.Öğrencilerin bilgi düzeyleri	7
E.2.Sınıf mevcutları	6
E.3.Yeterli etkinlik	7
E.4.Kaynak kişi ve kurumlar	5
E.5 Gezi-gözlem	8
E.6.Diğer derslerle işbirliği	5
F.Ders Süresi	
F.1.Daha fazla zaman	11
F.2.Bağımsız ders	4
G. Sosyal Çevre	
G.1.Sosyal ve ekonomik özelliklerin dikkate alınması	23
G.2.Daha duyarlı bir medya	18

Tablo 1

incelendiğinde

en yüksek frekansa sahip alt temalardan “aile katılımı” ile ilgili görüşler teması altında “öğretmen- veli işbirliği” en sık belirtilen alt temadır. Bunu yine “aile katılımı” ile ilgili görüşler teması altında yer alan “aileler için eğitici seminerler” ve öğretmenlerin eğitimi teması içinde yer alan “hizmet içi eğitim” alt temaları takip etmektedir. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerden en yüksek frekansta belirtilen alt temaları destekleyici bazı örnekler aşağıda yer almaktadır.

“Öğretmen- veli işbirliği” alt teması ile ilgili olarak iki öğretmen görüşü aşağıda verilmektedir. “Aile ve çevre faktörleri okul ile bir bütünlük kazanmalıdır. Aile okuldan kopuk olmamalıdır. Veli ve öğretmen işbirliği içinde olmalıdır.” (Öğretmen 145). “Veli ve öğretmen

işbirliği yapmalı. Okulda verilen değerler aile tarafından pekiştirilmelidir.” (Öğretmen 160).“

Aileler için eğitici seminerler” alt teması ile ilgili olarak iki öğretmen görüşü şöyledir:“Bence, öncelikle değerlerle ilgili sık sık ailelere bu konuda toplu seminerler verilebilir. Değerleri her ne kadar biz okulda benimsetmeye çalışsak da ailede kazanılmadığında ve aile desteği olmadığı sürece çok zor oluyor. Önce, aileler bilinçlendirilmeli diye düşünüyorum.” (Öğretmen 162). Öğrencilerin okul dışındaki hayatlarının da düzenlenmesi gerekebilir. Bunun için öğretmenlerin ya da uzmanların veli bilgilendirme toplantıları yapması gerekir.” (Öğretmen 19).

“Hizmet içi eğitim” alt teması ile ilgili iki öğretmen görüşü aşağıda verilmektedir. “Öğretmenlere mutlaka değer eğitimi ile ilgili hizmet içi eğitim verilmelidir.” (Öğretmen 48). “Öğretmenlere hizmet içi eğitim verilerek bu konunun daha yararlı hale gelmesi için çalışmalar yapılmalıdır.”(Öğretmen 140).

“Değer eğitimine yönelik öğrenciler için materyal hazırlansa (5.sınıf öğrencileri için değerlerle ilgili bir el kitapçığı düşünelim) bu materyalde sizce neler yer almalıdır?” görüşme sorusu ana tema olarak kabul edilmiştir. Analizlerden elde edilen temalar ve ortaya çıkan alt temalar Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Öğretmenlerin Değer Eğitiminde Öğrencilere Yönelik Hazırlanacağı Düşünülen Materyal İle İlgili Düşünceleri (Frekans Dağılımları) (N=50)

Alt Tema ve Kodlar	Frekans
A.Kazanımlar	
A.1.Açık ifadeler	3
A.2.Uygulanabilirlik	2
B.İçerik	
B.1.Akıcı olmalı	10
B.2.Somut olmalı	9
B.3.Günlük yaşamla ilişkilendirilebilir olmalı	19
B.4.Toplumsal yaşamdan örnek olaylar	28
B.5.Tarihi olaylardan kıssalar içermeli	5
B.6.Topluma mal olmuş kişilerin biyografileri	12
B.7.Hikayeler	22
B.8.Atasözleri, özlü sözler ve deyimler	20
C.Öğretme-Öğrenme Süreci	
C.1.Katılımı teşvik eden etkinlikler	25
C.2.Öğrencilerin ilgisini çeken konular	12
C.3.Öğrencilerin bilgi düzeylerine uygunluk	8
C.4.Görsel-işitsel yeterlik	47
D.Sosyal Çevre	
D.1.Sosyal, kültürel ve ekonomik özellikler	17
E.Değerlerin Belirlenmesi	
E.1.Ulusal değerler	7
E.2.Evrensel değerler	12

Tablo 2 incelendiğinde en yüksek frekansta olan alt temalar şunlardır. “Öğretme-öğrenme süreci” ile ilgili görüşler teması altında yer alan “görsel-ışitsel yeterlik” en sık belirtilen alt temadır. Bunu “içerik” ile ilgili görüşler teması altında “toplumsal yaşamdan örnek olaylar” alt teması izlemektedir. Daha sonra ise, “öğretme- öğrenme süreci” ile ilgili görüşler temasında yer alan “katılımı teşvik eden etkinlikler” alt teması yer almaktadır. “Görsel-ışitsel yeterlik”, “toplumsal yaşamdan örnekler” ve “öğrencilerin katılımını teşvik edici etkinlikler” öğretmenler tarafından değer eğitimi ile ilgili hazırlanacak bir materyalde önceliği alan öğeler olarak tercih edilmiştir. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerden en yüksek frekansta belirtilen alt temaları destekleyici bazı örnekler aşağıda yer almaktadır.

“Görsel-ışitsel yeterlik” alt teması ile ilgili iki öğretmen görüşü aşağıda yer verilmektedir. “Öğrenciler her şeyi görerek, yaparak ve yaşayarak daha iyi öğrendikleri için görsel- ışıtsel ağırlıklı materyaller daha etkili olacaktır.” (Öğretmen 26). “Öğrenciler için hazırlanacak materyal görsel olarak daha renkli ve canlı olmalı.” (Öğretmen 160).

“Toplumsal yaşamdan örnek olaylar” alt teması ile ilgili öğretmen görüşleri şu şekilde yer almıştır: “Hazırlanacak materyal içerisinde özellikle yaşanmış örnek olaylar yer almalıdır.” (Öğretmen 73). “Bu değerlerin ne anlama geldiği düzeye uygun ve günlük yaşamdan örnek olaylarla açıklanmalıdır.”(Öğretmen 91). “Örnek olaylarla konu zenginleştirilmeli, uygulamaya ağırlık verebilecek konular seçilmeli, günlük hayatla ilişkilendirilecek konular seçilmeli” (Öğretmen 113). “Bu materyalde öğrencinin ilgisini çekerek öğrenciyi aktif yapacak etkinlikler olmalıdır.” (Öğretmen 30). “Sorumluluk, dayanışma ve ahlaki değerleri kazandırmak için yaparak, yaşayarak, uygulamalı etkinlikler olmalıdır” (Öğretmen 25). “Değerlerin daha somut olarak açıklanmasını, görsellerin daha geniş yer kaplamasını ve konuyu örnekleyici görsellerin olmasını isterim. Ayrıca etkinliklerin öğrenci düzeyine çevreye uygun daha az zaman harcanarak daha çok şey öğretmesini isterim.” (Öğretmen 266).

“Değer eğitimiye yönelik olarak İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerle ilgili öğretmenler için bir program modülü (öğretmen kılavuzu) oluşturulacak olursa sizce bu modül neleri içermelidir?” görüşme sorusu ana tema olarak kabul edilmiştir.

5.Sınıf Sosyal Bilgiler Programındaki “dayanışma” değerine ilişkin öğretmenlere göre oluşturulacak program modülünde yer alması gerekenler Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo3: Öğretmenlere Göre Bir Program Modülü (Öğretmen Kılavuzu) Oluşturulacak Olursa “Dayanışma Değeri” İle İlgili Bu Modülde Olması Gerekenler (Frekans Dağılımları) (N=50)

Alt Tema ve Kodlar	Frekans
A.Kazanımlar	
A.1.Arkadaşlarıyla işbirliği içinde çalışır.	3
A.2.Çevresi ile uyum içinde çalışır.	7
A.3.Dayanışmanın önemini bilir.	7
A.4.Çözemediği problemlerde işbirliği yapar.	2
A.5.Arkadaşlarıyla paylaşım içinde yaşar.	14
A.6.Çevresiyle işbirliği içinde yaşar.	14
A.7.Dayanışmayı yaşam biçimi haline getirir.	9
A.8.Paylaşmayı yaşam biçimi haline getirir.	9
A.9.Dayanışmanın kişiler arası ilişkileri güçlendirdiğini bilir.	4
A.10.Araç-gereçlerini arkadaşları ile paylaşır.	2
A.11.Amaçlara uygun görev paylaşımı yapar.	2
A.12.Çevresindekilere karşı yardımsever olur.	6
A.13.Sivil toplum kuruluşlarının önemini kavrar.	1
A.14.Ailenin önemli bir dayanışma kurumu olduğunu kavrar.	5
B.Görseller ve Materyaller	
B.1.Görsel ve işitsel araçlar	28
B.2.Basılı gereçler	24
B.3.Kaynak kişi ve kurumlar	12
B.4.Yazı tahtası	2
C.Etkinlikler	
C.1.Değer açıklama	2
C.2.Ahlaki muhakeme	1
C.3.Soru-yanıt	7
C.4.Oyunlaştırma	10
C.5.Örnek olay yöntemi	7
C.6.Tartışma	8
C.7.Düz anlatım	1
C.8.Drama	15
C.9.Öykü, atasözü ve deyimlerin analizi	8
C.10.Sorun çözme yöntemi	6
C.11.Siz olsaydınız ne yapardınız?	3
C.12.Sınıf dışı etkinlikler	6
C.13.Küme çalışması	15
C.14.Altı şapkalı düşünme etkinliği	2
C.15.Sınıf görüşmeleri ve tartışma etkinlikleri	6
C.16.Balık kılıcı	1
D.Ölçme ve Değerlendirme	
D.1.Gözlem yapma	28
D.2.Soru cevap	15
D.3.Öğrencilerin yazılı anlatımı	7
D.4.Öğrencilerin sözlü anlatımı	10
D.5.Portfolyo	5
D.6.Proje çalışması	16
D.7.Öz değerlendirme	12
D.8.Derecelendirme ölçeği	5
E.Diğer Hususlar	
E.1.Proje ve performanslar öğrenci seviyesine uygun olmalıdır.	1
E.2.Kılavuz kitapta çeşitli drama taslakları yer almalıdır.	1

Tablo 3 incelendiğinde “kazanımlar” teması altında yer alan “arkadaşlarıyla paylaşım yapar” ve “çevresiyle işbirliği içinde yaşar” ifadeleri en sık vurgulanan alt temalardır. Bunu “dayanışmayı yaşam biçimi haline getirir” ve “ paylaşmayı yaşam biçimi haline getirir” alt temaları izlemektedir. “Görseller ve materyaller” temasında ise “görsel-işitsel araçlar” en sık belirtilen alt temalardır. “Etkinlikler” temasında “drama” ve “küme çalışması” ifadelerinin en sık belirtilen alt temalar olduğu görülmektedir. “Gözlem yapma”nın ölçme ve değerlendirme temasında en sık belirtilen alt tema olduğu görülmektedir. Elde edilen bu bulgulara göre, öğretmenlerin dayanışma değeri ile ilgili en çok “arkadaşlarıyla paylaşım yapar” ve “çevresiyle işbirliği içinde yaşar” kazanımlarını tasarladıkları söylenebilir. Ayrıca buradan öğretmenlerin dayanışma değeri için görsel-işitsel araçları tercih ettikleri, drama ve küme çalışması yöntemlerini uygulamayı düşündükleri ve gözlem yaparak davranışları değerlendirmeyi planladıkları sonucu çıkarılabilir. Dayanışma değeri ile ilgili olarak drama ve küme çalışması yöntemlerinin ön plana çıkması bu çalışmaların genellikle grup dayanışmasını gerekli kılması ile açıklanabilir.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Ailelerle işbirliği ve ailelerin eğitilerek sürece katılması değer eğitiminde önemli bir boyutu oluşturmaktadır. Araştırma bulgularından, öğretmenlerin değer eğitiminin daha yararlı hale gelmesinde ailenin önemli bir rol üstlendiğine ve ailenin öğretmenle işbirliği yapmasının gerekliliğine inandıkları sonucu çıkarılabilir. Bu bulgular bir anlamda Akbaş’ın (2004) elde ettiği bulguları destekler niteliktedir. Akbaş’ın araştırma sonuçlarına göre öğretmenler, değer eğitiminde belirleyici olan ana unsurun aile olduğunu, okul ve aile arasında işbirliği olmadığını ve okul ile ailede verilen değerlerin çatışabildiğini belirtmişlerdir. Sarı’nın (2007) yaptığı araştırma sonuçlarına göre, “okul yaşam kalitesi” düzeyi düşük olan okuldaki öğretmenler genel olarak, okul-aile işbirliğinin yetersiz olduğunu, velilerinin genelinin çok ilgisiz ve eğitimsiz olduklarını belirtmişlerdir. Bu bağlamda öğretmenlerin değer eğitiminin daha yararlı hale gelmesinde aile-öğretmen işbirliğini önermeleri anlamlıdır. Yıldırım (2009), yaptığı araştırma sonuçlarına dayalı olarak değer eğitimi sürecinde öğretmenlere, ailelere ve medyaya sağlanacak gerekli eğitimlerle aralarındaki işbirliği eksikliklerinin giderilebileceğini ve bu konudaki yeterliklerinin artırılabilceği ifade etmiştir.

Daha yararlı bir değerler eğitimi için öğretmenlerin hizmet içi eğitimin gerekliliğine vurgu yaptıkları görülmektedir. Bu bulgular, Tokdemir’in (2007) yaptığı çalışmada elde edilen bulguları destekler niteliktedir. Tokdemir’e göre öğretmenler, değerler ve değer eğitimi

konularında hizmet içi eğitim etkinliklerinin düzenlenmesi gerektiğini, bu konuda hizmet içi eğitim semineri, kurs v.b. eğitim etkinliklerinin olması durumunda katılmak istediklerini belirtmişlerdir. Bu sonuçlara göre öğretmenlerin büyük bir bölümünün değerler eğitimi ile ilgili düzenlenecek hizmet içi eğitim programlarını kendileri için gerekli gördükleri anlaşılmaktadır.

Araştırmadan elde edilen bulgulardan genel olarak aşağıdaki şu sonuçlara ulaşılmıştır:

İlköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler Programında değer eğitiminin daha yararlı hale gelmesi için sizce neler yapılmalıdır? sorusuyla ilgili bulgular incelendiğinde öğretmen-veli işbirliği” alt teması en sık belirtilen kavramdır. Bu kavramı aile katılımı ile ilgili görüşler teması altında yer alan “aileler için eğitici seminerler” takip etmiştir. Öğretmenlerin değer eğitiminin daha yararlı hale gelmesinde ailenin önemli bir rol üstlendiğine ve ailenin öğretmenle işbirliği yapmasının gerekliliğine inandıkları sunucuna ulaşılmıştır. Bu temalar öğretmenlerin eğitimi alt teması içinde yer alan “hizmet içi eğitim” teması takip etmiştir. Öğretmenlerin büyük bir bölümünün daha yararlı bir değerler eğitimi için hizmet içi eğitim programlarının gerekliliğini vurguladıkları sonucuna ulaşılmıştır.

“Görsel-işitsel yeterlik”, “toplumsal yaşamdan örnekler” ve “öğrencilerin katılımını teşvik edici etkinlikler” öğretmenler tarafından değer eğitimi ile ilgili hazırlanacak bir materyalde önceliği alan öğeler olarak tercih edilmiştir. Öğretmenlerin “dayanışma” değeri ile ilgili en çok “arkadaşlarıyla paylaşım içinde yaşar” ve “çevresiyle işbirliği içinde yaşar” kazanımlarını düşündükleri saptanmıştır. Öğretmenlerin dayanışma değeri için görsel-işitsel araçları tercih ettikleri, drama ve küme çalışması yöntemlerini uygulamayı düşündükleri ve gözlem yaparak davranışları değerlendirmeyi planladıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın sonuçları doğrultusunda şu öneriler geliştirilmiştir:

- Sempozyum, konferans ve panellerle kamuoyunun değerler eğitimi konusunda bilinçlendirilmesi sağlanmalı ve bu konularda aileler eğitilmelidir.
- Ailelerin eğitilmesi ile okulda verilen değerlerin ailede ve sosyal çevrede pekiştirilmesine olanak sağlanmalıdır. Öğretmen ve veli işbirliği geniş katılımı olarak gerçekleştirilmeli, bu konuda öğretmenler ve aileler teşvik edilmelidir. Okul yönetimi ve öğretmenler tarafından ailelerle düzenli olarak bilgilendirme amaçlı toplantılar yapılmalıdır.
- Öğretmenler için değerler ve değerler eğitimi ile ilgili olarak öğretim yöntem ve tekniklerini uygulama, eğitim araç-gereçlerini etkili kullanma, öğrencilerin etkin olmalarını

sağlama ve öğrenci başarısını değerlendirme tekniklerini uygulama konularında konu alanı uzmanlar ve akademisyenlerin de katılımıyla seminerler ve hizmet içi eğitim programları düzenlenmelidir.

- Programın tam olarak uygulanabilmesi için başta görsel-işitsel olmak üzere okullarda araç-gereç eksikliği giderilmelidir. Değer eğitimi ile ilgili örnek hikaye, kitap ve cd'ler okullarda yer almalıdır.
- Değer eğitiminde drama, oyunlaştırma, sınıf dışı etkinlikler, örnek olay yöntemi, öykü, atasözleri ve deyimlerin analizi gibi uygulamalı etkinliklere daha fazla yer verilmelidir.
- Programda değerler eğitimi ile ilgili kazanımlara doğrudan yer verilmelidir.
- Sosyal Bilgiler Programında öğrencilerin ilgisini çekebilecek daha zengin bir içerikle doğrudan değerlerle ilgili konular yer almalıdır.
- İlköğretim okullarında değerler eğitiminin etkililiğini belirlemek amacıyla öğretmen ve öğrencilerin katılımıyla geniş kapsamlı nicel ve nitel veri toplama araçları kullanılarak araştırmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, K.Ü. (2003). *Aktif öğrenme*. İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.
- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Baydar, P. (2009). *İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler programında belirlenen değerlerin kazanım düzeyleri ve bu süreçte yaşanan sorunların değerlendirilmesi*. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Carr, D. (2000). Moral formation, cultural attachment or social control: what's the point of values education? *Educational Theory*, 50.
- Chandler, M.K. (2005). *The effects of character education program on elementary students' prosocial competence*. Lynn Üniversitesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. ProQuest Dissertation & Theses <http://proquest.umi.com> veritabanından 17 Mart 2010 tarihinde indirilmiştir.
- Çetin, A., Varoğlu, U., Bulkan, O. ve Levendoğlu, S. (2009). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 5 öğretmen kılavuz kitabı*. İstanbul: Başarı Yayıncılık.
- Deveci, H. ve Ay, T.S. (2009). İlköğretim öğrencilerinin günlüklerine göre günlük yaşamda değerler. *Uluslar arası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal of International Social Research)*, 2/6, 2009.

- Dilmaç, B. (2007). *Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Doğanay, A. (2006). Değerler eğitimi. Cemil Öztürk (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler öğretimi yapılandırmacı bir yaklaşım* içinde. (ss.255-286). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Duban, N. ve Yanpar Yelken, T. (2010). Öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme eğilimleri ve yansıtıcı öğretmen özellikleri ile ilgili görüşleri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 343-360.
- Ekiz, D. (2003). *Eğitimde araştırma yöntem ve metotlarına giriş. (nitel, nicel ve eleştirel kuram metodolojileri)*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- El Hassan, K. ve Kahil, R. (2005). The effect of “living values: an educational program” on behaviors and attitudes of elementary students in a private school in Lebanon. *Early Childhood Education Journal*. 33, 81-90.
- Fidan, N. K. (2009). Öğretmen adaylarının değer öğretimine ilişkin görüşleri. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 2,(20), 1-18, [Online]: <http://www.keg.aku.edu.tr> adresinden 19 Nisan 2010 tarihinde indirilmiştir.
- Germaine, R. W. (2001). *Values education influence on elementary students' self-esteem*. San Diego Üniversitesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. ProQuest Dissertation & Theses <http://proquest.umi.com> veritabanından 7 Eylül 2008 tarihinde indirilmiştir.
- Gömlüksiz, M.N. (2007). Lise öğrencilerinin toplumsal değerlere ilişkin tutumları: Elazığ ili örneği. *Okul ve değerler* içinde (ss.727-633). Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Halstead, J. M. ve Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: a review of recent research. *Cambridge Journal of Education*. 30,169-202.
- Hill, B. V. (1998). Values education: the Australian experience. *Prospects*, XXVIII, 173-191.
- İşcan, C.D. (2007). *İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Kale, N. (2007). Nasıl bir değerler eğitimi? *Eğitim ve değerler* içinde (ss.313-322). Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye’de Sosyal Bilgiler programlarında değerler eğitimi: tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkililiğinin araştırılması*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Kılıç, Ç. (2009). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin matematiksel problemlerin çözümlerinde kullandıkları temsiller. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Knafo, A. (2003). Authoritarians, the next generation: Values and bullying among adolescent children of authoritarian fathers. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 3, 199- 204.
- Kuşdil, M.E. ve Kağıçbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerinin değer yönelimleri ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15, 59- 76.

- Mayring, P. (2000). *Nitel sosyal araştırmaya giriş* (Çev. Adnan Gümüş ve M. Sezai Durgun). Adana: Baki Kitapevi.
- M.E.B. (2009). *Sosyal Bilgiler dersi (4-5. sınıflar) öğretim programı ve kılavuzu*. T.T.K.B. Öğretmenler Portalı. <http://ttkb.meb.gov.tr/ogretmen/modules/php?name> adresinden 27 Nisan 2010 tarihinde indirilmiştir.
- Meer, F. (1999). The global crisis-a crisis of values and the domination of the weak by the strong. *Journal of Human Values*, 5,65- 74.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage Publication.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. Third edition. California: Sage Publication.
- Revell, L. (2002). Children's responses to character education. *Educational Studies*, 28, 421-431.
- Sarı, M. (2007). *Demokratik değerlerin kazanımı sürecinde örtük program: Düşük ve yüksek "okul yaşam kalitesi"ne sahip iki ilköğretim okulunda nitel bir çalışma*. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Thornberg, R. (2008). The lack of Professional knowledge in values education. *Teaching and Teacher Education*. 24, 1791-1798.
- Tillman, D. (2000). *Living values activities for young adults*. Health Communications Inc.
- Tokdemir, M.A. (2007). *Tarih öğretmenlerinin değerler ve değer eğitimi hakkındaki görüşleri*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Uçar, S. (2009). *Sosyal Bilgiler programındaki değerlerle ilgili kazanımlara yönelik öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi*. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Ulusoy, K. (2007). *Lise Tarih programında yer alan geleneksel ve demokratik değerlere yönelik öğrenci tutumlarının ve görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Yaşar, Ş. & Gültekin, M. (2006). Anlamli öğrenme için etkili öğretim stratejileri. Cemil Öztürk (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler öğretimi yapılandırmacı bir yaklaşım* içinde. (ss.111-134). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, K. (2009). Values education experiences of Turkish class teachers: A phenomenological approach. *Eğitim Araştırmaları- Eurasian Journal of Educational Research*, 35, 165-184.
- Yörükoğlu, A. (2003). *Çocuk ruh sağlığı. Çocuğun kişilik gelişimi eğitimi ve ruhsal sorunları*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Witherspoon, W. A. (2007). *Character education: determining barriers to implementation*. George Fox Üniversitesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. ProQuest Dissertation & Theses <http://proquest.umi.com> veritabanından 17 Mart 2010 tarihinde indirilmiştir.

EK 1

5.SINIF ÖĞRETMENLERİNE YÖNELİK DEĞERLER EĞİTİMİ İLE İLGİLİ PROGRAM MODÜLÜ ÖRNEĞİ

Araştırma kapsamında öğretmenlerden elde edilen veriler başta olmak üzere, uygulanmakta olan İlköğretim programları (1-5. Sınıflar) ve alan ile ilgili kaynakların da taranmasıyla 5.sınıf öğretmenlerine yönelik değerler eğitimi ile ilgili bir program modülü örneğinin tasarlanmasına çalışılmıştır. Geliştirilmeye çalışılan bu program modülü örneğinin değer eğitiminde öğretmenlere yardımcı bir kaynak olması amaçlanmıştır. Bu modülde uygulanmakta olan programda yer alan değerlerle ilgili öğretmenler için kazanımlara ve örnek etkinliklere yer verilmiştir. Etkinliklerde öğretmenlere örnek olabilecek yöntem, materyal ve değerlendirme türleri yer almıştır.

Burada programda yer alan değerlerden yalnızca “dayanışma” değeri ile ilgili kazanımlara ve etkinliklere yer verilmiştir. “Dayanışma” değeri temel alınarak değer eğitimi çalışmalarında diğer değerlerle ilgili örnek yöntem, teknik ve materyallerin öğretmenler tarafından kişisel olarak tasarlanması ve geliştirilmesi umulmaktadır.

Dayanışma Değeri Kazanımları

- 1- Arkadaşlarıyla işbirliği içinde çalışır.
- 2- Çevresiyle uyum içinde çalışır.
- 3- Dayanışmanın önemini bilir.
- 4- Çözemediği problemlerde işbirliği yapar.
- 5- Arkadaşlarıyla paylaşım içinde yaşar.
- 6- Çevresiyle işbirliği içinde yaşar.
- 7- Dayanışmayı yaşam biçimi haline getirir.
- 8- Paylaşmayı yaşam biçimi haline getirir.
- 9- Dayanışmanın kişiler arası ilişkileri güçlendirdiğini bilir.
- 10- Araç-gereçlerini arkadaşları ile paylaşır.
- 11- Amaçlara uygun görev paylaşımı yapar.
- 12- Çevresindekilere karşı yardımsever olur.
- 13- Sivil toplum kuruluşlarının önemini kavrar.
- 14- Ailenin önemli bir dayanışma kurumu olduğunu kavrar.

Dayanışma Değeri ile İlgili Etkinlikler

ETKİNLİK 1

Etkinliğin Adı: Dayanışma ile ilgili afiş ve poster hazırlama.

Kazanım: Dayanışmayı yaşam biçimi haline getirir.

Materyaller: Görsel araçlar, internet, atasözü ve deyimler sözlüğü, kağıt, kalem ve resim boya ları kullanılabilir.

Süreç:

Sınıfta dayanışma ile ilgili “ Bir elin nesi iki elin sesi var”, “Herkesin yardımlaştığı yerde işler yarım kalmaz”, “Yardım edeceğin kişiye bir şey demeden yardım et (Eflatun)” gibi atasözü, deyim ve özlü sözler öğretmen tarafından hatırlatılarak öğrencilerin de düşünerek aklına gelenleri sınıftaki arkadaşlarla paylaşmaları istenir. Öğrencilerin sınıfta söyledikleri örnekler de göz önünde bulundurularak yazar, şair ve filozofların söylediklerinden çok kendilerinin düşünerek oluşturacağı ve dayanışmayı yaşam biçimi haline getirmelerine kılavuzluk edecek özlü sözler “*Slogan bulma*”, “*Poster afiş hazırlama*” uygulamaları çerçevesinde afiş ve dövizler şeklinde hazırlanarak portfolyo (ürün dosyası) hazırlamaları istenebilir.

Slogan Bulma Uygulaması: Öğrencilerden işlenen konunun ana düşüncesini yansıtan bir slogan bulmaları ile ilgili uygulama (Açıkgöz, 2003).

Reklam Hazırlama / Poster Afiş Hazırlama: Öğrencilerin işlenen konuya ilişkin tanıtıcı reklamlar, posterler ya da afişler tasarlamasıdır (Açıkgöz, 2003; M.E.B., 2009).

En iyi seçilecek afiş ve dövizlerin sınıftaki ve okuldaki panolarda sergileneceği belirtilerek katılımın daha üst seviyede olması sağlanabilir.

Ölçme ve Değerlendirme: Gözlem, Portfolyo değerlendirme ve sözlü anlatım kullanılabilir.

ETKİNLİK 2

Etkinliğin Adı : Sivil toplum kuruluşlarına alan gezisi.

Kazanım: Sivil toplum kuruluşlarının toplumsal yaşamda yerine getirdiği işlevleri bilir.

Materyaller: Kayıt cihazları, kağıt ve kalem kullanılabilir.

Süreç:

Sivil toplum kuruluşlarına *Alan gezisi (gezi-gözlem incelemesi)* düzenlenebilir. Okul idaresinden gerekli izin ve onayların alınmasıyla okula yakın çevredeki sivil toplum kuruluşlarını yerinde görmek, çalışmalarını hakkında bilgiler almak ve yetkililerden yerinden

bilgiler almak amacıyla alan gezileri yapılabilir. Gezi gözlem çalışmasında öğrencilerin TEMA, ÇEKÜL ve Eğitim Gönüllüleri Vakfı gibi sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri, kuruluş amaçları ve toplumsal yaşamda yerine getirdikleri işlevler hakkında yetkili ağızlardan yerinde bilgi edinilmesi amaçlanır.

Alan gezisi (gezi-gözlem incelemesi): Öğrencilerin öğrenilen konu ve kavramlarla ilgili ortamlara yaptıkları inceleme gezileridir. Gezilerin amaca hizmet etmesi için, gezideki gözlemlerin kayıt edilmesi ve gezi sonunda toplanan bilgilerin sınıflanması gibi etkinliklere yer verilmelidir (Açıkgöz, 2003:95).

Gezi sırasında bilgi almaya çalışan öğrencilerin yetkililerin açıklamaları ve kuruluşla ilgili özellikleri dinleyebilecekleri ve rahatça soru sorabilecekleri ortam öğretmen tarafından sağlanmalıdır. Gezideki gözlem ve izlenimler kayıt altına alınmalıdır. Ayrıca bu gezide elde edilen bilgilerin toplumsal yaşamdaki önemi öğrenciler tarafından maddeler halinde sıralanabilmelidir.

Ölçme ve Değerlendirme: Gözlem, soru- cevap, sözlü ve yazılı anlatım, boşluk doldurma ve öz değerlendirme kullanılabilir.

ETKİNLİK 3

Etkinliğin Adı : El ele verelim problemleri aşalım.

Kazanım: Çözemediği problemlerde işbirliği yapar.

Materyal: Gerçek kişiler ve ilgili bazı kostümler kullanılabilir.

Süreç:

Toplum yararı için çalışan kurumlardan Kızılay'ın deprem, sel ve toprak kayması gibi doğal afetlerde toplumsal dayanışma için sardığı yaralar ve yerine getirdiği görevler *drama tekniği* ile canlandırılarak öğrencilere kazandırılabilir.

Drama Tekniği: Öğrencilerin kendilerini özgür hissettikleri bir ortamda, belirli bir konunun öğrenilmesine yönelik yaratıcı buluşları, özgün düşünceleri, bilgi ve deneyimlerine dayalı olarak oluşturdukları doğaçlamalardır (Yaşar ve Gültekin, 2006:129).

Empati Kurma: Öğrenenlerin, kendilerini karşılarındakilerin yerine koyarak onun duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışmasıdır (Açıkgöz, 2003:101).

Bu çalışmada *drama tekniği* aracılığıyla öğrencilerin ilgisini çekip *empati kurarak* kendilerini Kızılay'ın yardıma koştuğu insanların yerine koymaları ve bu yolla Kızılay'ın toplumsal rolü hakkında duyarlılık oluşturulması amaçlanmaktadır. Drama öğrencilerin gerçek yaşamda karşılaşılabilecekleri farklı durumlara daha kolay uyum sağlamalarına katkıda bulunur.

Öğretmen *drama* için bir plan yaparak istekli olan öğrencilerin rol almalarını sağlamalıdır. Örneğin yaşanan bir deprem felaketi sonrasında insanlara hakim olan endişe ve korkuyla gelen çaresizliğin Kızılay ve benzeri yardım kuruluşlarının hızlı müdahalesi ile yaraları sarması, su, yiyecek ve battaniye gibi temel ihtiyaçları ivedilikle karşılaması ve bu dayanışma durumunun halkta sahiplenilme ve el birliğiyle sorunların üstesinden gelmeyi kolaylaştırması mesajını veren bir drama çalışması yapılabilir.

Drama Örneği: Böylesi bir drama çalışmasında ikisi depremzedeyi ikisi sağlık ekibini üçü de çadırları kurup daha sonra depremzedelere yemek dağıtmaya başlayan Kızılay ekibini canlandıran yedi kişilik bir öğrenci grubu rol alabilir. Bu yolla öğrenciler için Kızılay ve benzeri yardım ve dayanışma kuruluşlarının toplumsal yaşamdaki yeri ve önemi drama yoluyla görsel ve işitsel canlandırmayla daha iyi vurgulanmış olur.

Ölçme ve Değerlendirme: Gözlem, soru- cevap, sözlü anlatım, eşleştirme maddeleri ve drama etkinlikleri değerlendirme formu kullanılabilir.

ETKİNLİK 4

Etkinliğin Adı : Bir dayanışma kurumu olarak aile.

Kazanım: Ailenin önemli bir dayanışma kurumu olduğunu kavrar.

Materyal: Yazı tahtası, kalem ve defter kullanılabilir.

Süreç:

Toplumsal dayanışmanın en belirgin ve güzel örneklerinden biri olan ailenin dayanışma açısından irdelenmesi. Öğretmen aile hayatının yaşamımızdaki önemini kısaca anlatır. *Ailenin toplumsal yaşamda yerine getirdiği görevler sizce nelerdir? Tartışınız?* sorusuyla öğretmen öğrencilerin *Beyin fırtınası tekniği* ile tartışmalarına olanak sağlar. Öğrencilerin tartışma doğrultusunda olabildiğince farklı fikirler öne sürerek katılımları teşvik edilir. *Beyin fırtınası tekniği* ile oluşan fikirlerden “ailenin bir dayanışma birlikteliği” olduğu fikri öğretmen tarafından özellikle vurgulanabilir.

Beyin Fırtınası Tekniği: Bir grubun bir konuya çözü getirmek, karar vermek ve fikir üretmek amacıyla kullandıkları bir tekniktir (Yaşar ve Gültekin, 2006:127).

Bu çalışmada öğrencilerin *beyin fırtınası tekniği* ile ailenin toplumsal yaşamdaki özellikle de dayanışma adına yerine getirdiği görevler hakkında öğrencilerin düşünerek farklı fikirler üretmelerini sağlamak amaçlanmaktadır. Daha sonra her öğrencinin kendi ailesini *gözlemleyerek* ailedeki bireylerin (anne, baba, ağabey, abla ve kardeşler) görev ve sorumlulukları göz önünde bulundurarak aile içinde her birinin ailenin birliği ve dirliği için yerine getirdiği ve katkıda buldukları emek ve fedakârlıklarla oluşan aile dayanışması ile

ilgili izlenimlerini not alıp yazmaları ve bunları sınıfta sunmaları ile ilgili çalışma yapılabilir. Yakın akrabaların da eklenmesi ile oluşan büyük ailenin birbirleri ile olan ilişkileri, birbirlerine karşı olan görev ve sorumlulukları ile oluşan aile ve akraba dayanışması ile ilgili öğrenciler tarafından *kavram haritası tekniği* ile sunumlar yapılabilir. Ayrıca, öğrencilerin aile büyüklerini ve bunların birbirleri ile akrabalık düzeylerini gösteren *Soy ağacı (secere)* çalışması yapılabilir.

Kavram Haritası: Konu ile ilgili başlıca kavramların, merkezi bir kavram etrafında birbirleriyle ilişkilerini gösterecek bir haritanın oluşturulmasıdır. Bilginin zihinde somut ve görsel olarak düzenlenmesini sağlar (M.E.B., 2009).

Ölçme ve Değerlendirme: Gözlem, soru- cevap, yazılı ve sözlü anlatım, eşleştirme maddeleri ve öz değerlendirme formu kullanılabilir.

www.esosder.org